

چرا امسال خبری از سفیدبالکها نبود؟

[ad_1]

چند سالی بود که معضل سفیدبالکها دست از سر پایتخت‌نشینان برنمی‌داشت. اما امسال خبری از این مهمانان ناخوانده سفیدپوش نبود. چرا سفیدبالکها دیده نشدند؟ آیا برای همیشه از تهران رفته‌اند؟

با فرا رسیدن فصل پاییز احتمال حضور سفیدبالکها کم‌کم به صفر رسید. برخی معتقدند بارش شدید باران‌های بهاره در این امر نقش داشته، اما کارشناسان وقوع این اتفاق را به معنای انقراض کامل این نوع آفت نمی‌دانند.

تا به امروز قریب به ۱۶۰۰ گونه سفیدبالک در سراسر دنیا شناسایی شده که هرکدام از آنها ساختار بدنی، شیوه زندگی و گیاهان میزبان خاص خودشان را دارند. حشره‌شناسان می‌گویند برای جمعیت برخی از سفیدبالکها، روش‌های کنترل مشخص و موفق‌آمیز شده، اما تجارب جهانی در عین حال نشان می‌دهد اگر شرایط مناسب زیستی سفیدبالکها (دوره معین خشکی، گرمای هوا و بارندگی ناکافی) بار دیگر برای چنین آفاتی فراهم شود، آن گاه می‌توان انتظار شیوع مجدد و حتی افزایش جمعیت آنها را هم داشت.

چرا جمعیت سفیدبالک توت در تابستان امسال کاهش یافت؟

تحقیقات در مورد سفیدبالکها حاکی از آن است که برگ درختان توت، اغلب میزبان پوره‌های این حشره است. البته درختان توت مستعد حمله طیف وسیعی از گونه‌های آفت است که از میان این آفات تعداد زیادی نیز به راسته حشرات تعلق دارند. همان‌طور که پیشتر هم اشاره شد، تاکنون گونه‌های مختلفی از سفیدبالکها روی درختان توت در سراسر دنیا شناسایی شده‌اند که هشت گونه از آنها فقط از کشور هندوستان بوده‌اند. اما در مورد سفیدبالک توت در شهر تهران شاید کمتر خواننده و شنیده‌ایم.

برای پاسخ به برخی سوالات رایج در این‌باره سراغ دو نفر از اعضای هیات علمی موسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی کشور، دکتر شهاب

منظری و دکتر شهرام فرخی رفته‌ایم.

این دو پژوهشگر در پاسخ مکتوب مشترک به گروه دانش روزنامه جام‌جم ماجرا را این گونه تشریح می‌کنند: از تابستان 1393 گونه خاصی از سفیدبالک‌ها روی درختان توت تهران به یکباره افزایش یافت و مشکلاتی را برای شهروندان ایجاد کرد و حتی شایعاتی مبنی بر بیماری‌زا بودن آنها مطرح شد. از اواخر سال 1394 مقابله جدی برای کاهش جمعیت این آفت که از قدرت تولیدمثل بسیار بالایی هم برخوردار است، در قالب چند پروژه تحقیقاتی و تفاهم‌نامه میان «سازمان بوستان‌ها و فضای سبز شهر تهران» و «موسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی کشور» آغاز شده و همچنان ادامه دارد.

در همین راستا و به منظور پایش مستمر وضعیت آفت، جلسات منظم «شبکه مراقبت سفیدبالک توت» هر دو هفته یک بار با حضور محققان موسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی کشور، مسؤول گیاه‌پزشکی سازمان بوستان‌ها و فضای سبز شهر تهران و کارشناسان گیاه‌پزشکی و فضای سبز مناطق بیست و دوگانه شهرداری تهران تشکیل شده است.

در اولین سال پایش، 11 منطقه با پراکنش جغرافیایی شمال، جنوب، شرق و غرب تهران به صورت پایلوت مورد بررسی قرار گرفت و دستورالعمل اولیه تدوین و به مرور زمان با تحلیل بازخوردهای دریافتی و بازدیدهای میدانی، نسخه‌های جدید و به‌روز شده در اختیار همکاران سازمان بوستان‌ها قرار گرفت. از ابتدای تشکیل کارگروه و شبکه مراقبت سفیدبالک توت تا به امروز، تلاش شده فرهنگ مصرف نکردن سموم شیمیایی پرخطر را بویژه در فضای شهری که در ارتباط مستقیم با سلامتی شهروندان است، گسترش دهیم. در این راستا تلاش شد همه اقدام‌های کنترلی نیز با تاکید بر روش‌های غیرشیمیایی در نظر گرفته شود. به عبارتی برخلاف برخی نظرات غیرکارشناسی، هدف ما از مدیریت این آفت نوظهور، امحای کامل آن نبوده و نیست؛ زیرا این شیوه برخلاف اصول اکولوژیک بوده و در ثانی به لحاظ فنی و اقتصادی نیز امکان‌پذیر نیست.

مسئله در صورتی که جمعیت این سفیدبالک در تعادل با دشمنان طبیعی خود به حدی کاهش پیدا کند که مزاحمتی برای شهروندان نداشته باشد، دیگر آفت محسوب نشده و ضرورتی برای تحمیل هزینه‌های بی‌مورد برای شهرداری وجود نخواهد داشت.

تحت پوشش مهار آفت

کارگروه سفیدبالک در سال دوم اجرای این طرح (1395) با تبدیل به شبکه مراقبت، علاوه بر 11 منطقه پایلوت، همه مناطق 22 گانه شهر تهران را در مهار این آفت تحت پوشش قرار داد.

تشکیل شبکه مجازی آنلاین و پشتیبانی مستمر و شبانه‌روزی در پاسخ به سوالات اعضای کارگروه نیز از دیگر اقدام‌های انجام شده برای هدایت علمی و اجرایی شبکه مراقبت سفیدبالک بود. در پی عملیات پایش و ردیابی آفت و دشمنان طبیعی که به صورت یک کار گروهی مشترک و برنامه‌ریزی‌شده انجام شد، فون بسیار غنی از دشمنان طبیعی، شامل 18 گونه از بندپایان مفید شامل کفش‌دوزک‌ها، سن‌ها و کنه‌های شکارگر، بالتوری‌های سبز، مگس‌های شکارگر و زنبورهای پارازیتوئید جمع‌آوری شد. این فون غنی برای کنترل زیستی آفات فضای سبز شهر تهران، سرمایه‌ای ارزشمند محسوب می‌شود.

از زمستان 1394 تا تابستان 1396 با اجرای روش‌های غیرشیمیایی و سایر توصیه‌های علمی و کارشناسی که در چارچوب دستورالعمل‌های دوره‌ای ارائه می‌شد، نتایج تلاش همکاران به‌صورت تاخیر در زمان اوج پرواز حشرات کامل و کاهش تدریجی جمعیت سفیدبالک توت نمایان شد.

دستورالعمل‌های ارائه شده، مواردی از قبیل جمع‌آوری برگ‌های خزان کرده درختان توت و خارج کردن آنها از محیط شهری و دیپوی آنها در فضاهای حاشیه شهر، روغن‌پاشی برگ درختان زیتون به عنوان میزبان ثانویه آفت در فصل پاییز و زمستان، آبشویی دقیق سطح زیرین برگ‌های توت با محلول صابون حشره‌کش با تجهیزات مناسب (واترجت)، حذف به‌موقع پاجوش و تنه‌جوش‌های درختان میزبان به صورت سراسری و گسترده و همچنین انجام هرس سبز درختان توت به صورت موردی و با نظر کارشناسان و ناظران فضای سبز مناطق، استفاده هدفمند از کارت‌های زرد چسبنده و اجتناب از نصب زودهنگام و گسترده آنها که تاثیر منفی بر حشرات مفید و دشمنان طبیعی آفات وارد می‌کردند و همچنین آموزش گسترده و مستمر کارشناسان و شهروندان را شامل می‌شد.

وقتی راهکار علمی جواب می‌دهد

خوشبختانه از اوایل پاییز 1396، بر اثر حفاظت از دشمنان طبیعی و اجتناب از روش‌های نامناسب (نصب گسترده تله‌های زرد یا

استفاده از آفت‌کش‌های شیمیایی)، فعالیت دو گونه زنبور پارازیتوئید که فعالیت اولیه و اندک آنها طی بررسی‌های وسیع صورت گرفته از اواخر مرداد 1395 مشاهده شده بود، در اغلب مناطق شهر تهران روی درختان توت و زیتون مشاهده شد.

با تغییرات جزئی در دستورالعمل در راستای حفظ سفیره‌های زمستان‌گذران پارازیتوئید روی برگ توت و درختان زیتون، و همچنین مساعد بودن شرایط جوی در بهار سال جاری (1397)، دشمنان طبیعی سفیدبالک، بویژه زنبورهای پارازیتوئید، توانستند در کنار سایر اقدام‌های غیرشیمیایی، جمعیت آفت را در حد قابل توجهی کاهش دهند، به نحوی که این پرسش در بین شهروندان مطرح شد که آیا سفیدبالک‌ها امسال از تهران مهاجرت کرده‌اند؟! شایان ذکر است در صورت تداوم فعالیت‌ها و اجرای صحیح مدیریت غیرشیمیایی سفیدبالک توت، می‌توان به پایدار شدن تعادل طبیعی ایجاد شده بین آفت و دشمنان طبیعی آن امیدوار بود.

راهکار موثر یا در دسر تازه؟

شاید این سوالات پیش بیاید که استفاده از زنبورهای پارازیتوئید به عنوان روش دفع بیولوژیک این آفت، آیا خود در آینده در دسر ساز نخواهد بود؟ آیا این زنبورها بعدها تراکم بیشتری پیدا خواهند کرد و مشکل جدیدی ایجاد نخواهد شد؟ دکتر منطری در پاسخ به این سوالات می‌گوید: «زنبورهای پارازیتوئید وابسته به میزبان هستند؛ یعنی با کاهش تراکم جمعیت سفیدبالک، جمعیت این زنبورها هم کاهش پیدا می‌کند و نهایتاً در یک حدی هر دو به تعادل جمعیتی خواهند رسید. خوشبختانه اکنون چنین حالتی را کم و بیش در سه چهار گونه سفیدبالک دیگری که از سال‌های دور در سطح شهر تهران فعال بوده‌اند، شاهد هستیم.»

آیا سفیدبالک‌ها ممکن است میزبان جدید پیدا کنند؟

دکتر منطری درباره احتمال انتقال این آفت به میزبان‌های جدید می‌گوید: «واقعیت این است که نه تنها گونه سفیدبالک تهران (با نام علمی *Aleuroclava jasmini sensu lato*) بلکه ۱۶۰۰ گونه سفیدبالکی که در دنیا گزارش شده‌اند، اکثراً بیش از یک میزبان دارند. این یعنی اگر همه این میزبان‌ها برای یک گونه در دسترس باشند، گونه مورد نظر میزبان ترجیحی‌اش را پیدا می‌کند. چنان که سفیدبالک فعال روی توت در تهران را ما روی ۱۱ تا ۱۲ گیاه

میزبان دیگر هم با تراکم پایین جمع‌آوری کردیم. برای این‌گونه در تهران، توت نخستین میزبان است و در فصل پاییز با سرد شدن هوا و ریزش برگ درختان توت، این حشره به درختان زیتون گرایش پیدا کرده و روی آنها زمستان‌گذرانی می‌کند. همین سفیدبالک توت تهران ما در جنوب ایران روی مرکبات فعال است و خسارت می‌زند. این نشان می‌دهد سفیدبالک‌ها قابلیت تغییر میزبان را دارند. اما به هر صورت ترجیح میزبانی هم در آنها وجود دارد.»

این کارشناس موسسه تحقیقات گیاه‌پزشکی کشور می‌گوید: ما در حال حاضر اقدامات کنترلی را روی توت و زیتون انجام می‌دهیم. حال ممکن است این سوال پیش آید که این‌گونه می‌تواند در آینده میزبان دیگری برای خودش در فضای سبز شهر تهران برگزیند؟ بله، این احتمال هست. با وجود این باز هم جای نگرانی نیست، زیرا این میزبان‌ها برای این سفیدبالک چندان مطلوب نیستند. ضمن این‌که تراکم کاشت پایینی هم در تهران در مقایسه با درختان توت دارند. از سوی دیگر نگرانی تغییر میزبان زمانی است که ما صرفاً در بحث کنترل فیزیکی فعال باشیم. در حالی که بخش اعظم کار ما کنترل بیولوژیک و استفاده از زنبورهای پارازیتوئید است. بنابراین جابه‌جایی سفیدبالک توت روی میزبان جدید نگران‌کننده نخواهد بود. چون زنبور می‌گردد و آنها را روی هر میزبان جدیدی که باشد، پیدا کرده و پارازیته می‌کند

جام جم

[ad_2]